

17 Woelrat (*Arvicola terrestris*)

17.1 Verspreiding en aantalsontwikkeling

De woelrat is een knaagdier die behoort tot de familie van de woelmuizen. Er worden in Nederland twee ondersoorten onderscheiden: een semi-aquatische en een zuiver terrestrische. Behalve uiterlijke verschillen, bestaan er verschillen in verspreiding en leefwijze (Pelzers 1992). De semi-aquatische woelrat komt algemeen in heel Nederland voor. Deze variant leeft langs ruig begroeide oevers van beken, rivieren, sloten, kanalen en meren. De wateren hebben bij voorkeur een diepte van minimaal 20 cm en een oeverhoogte van maximaal 1 m (Lange *et al.* 1994; Pelzers 1992). De terrestrische ondersoort wordt alleen in het zuiden van Nederland (Zuid-Limburg) aangetroffen. Woelratten eten voornamelijk plantaardig voedsel, waaronder grassen (veel riet), zeggen, stengels van kruiden en wortels van kruiden en bomen. Ook landbouwgewassen staan op het menu. Daarnaast wordt incidenteel dierlijk voedsel gegeten (o.a. insecten, dode vis en schelpdieren, Lange *et al.* 1994).

Zij leven zeer verborgen en meestal zijn alleen de sporen van hun bezigheden te zien. In het voorjaar en de zomer leven zij vooral van groene planten, terwijl zij zich in de herfst en winter voeden met onderaardse plantendelen, waarbij zij vooral bij jonge zaailingen aanzienlijke schade veroorzaken. Ook worden kleine wintervoorraden in hun holen aangelegd. Hun voortplantingstijd duurt van maart tot oktober. De worp bestaat uit 4 tot 6 jongen, terwijl zij jaarlijks 3 tot 4 keer kan werpen. In het westen en noorden van Nederland is het een algemene en soms vrij talrijke soort. Omdat de woelrat gebruikt maakt van het gangenstelsel van de mol, worden bij de mollenbestrijding eveneens woelratten gedood.

Systematisch verzamelde gegevens over het aantal woelratten in Noord-Nederland ontbreken, evenals dichtheidsschattingen. Echter de bijvangsten van de muskusratten- en beverrattenbestrijding kunnen gebruikt worden als indicator voor het voorkomen van de soort. In Drenthe en Overijssel werden in 2004 circa 100 woelratten gevangen (ter vergelijking: het aantal bruine ratten als bijvangst bedroeg circa 300 dieren).

17.2 Wettelijke status, provinciaal beleid

De woelrat is beschermd in het kader van de Flora- en faunawet. Ter voorkoming van belangrijke schade kan de Provincie ontheffing verlenen op grond van artikel 68 van de wet voor het doden van woelratten.

17.3 Schade aan belangen

Mogelijke schade aan belangen

Bekend is dat woelratten schade kunnen veroorzaken aan gewassen, met name aan fruitteelt- en boomkwekerijgewassen. De schade bestaat uit het aanvreten van wortels, waardoor de bomen en struiken afsterven. Verder is bekend dat woelratten gewassen (zoals knol- en bolgewassen, witlof, peen, aardappels en bieten) van onderaf opeten. Ook vreten ze granen en vruchten (onder andere appels) aan.

Schade aan belangen in het verleden

Voor de inwerkingtreding van de Flora- en faunawet was de woelrat onbeschermd en jaarrond te bestrijden. Met de inwerkingtreding van de Flora- en faunawet werd de woelrat aangewezen als beschermde inheemse soort. Door de onbeschermd status in het verleden ontbreekt het aan betrouwbare schadestatistieken en door het ontbreken van schadecijfers werd voor de woelrat geen ontheffing verleend. Echter, in 2005 is gebleken dat woelratten wel degelijk veel schade kunnen veroorzaken. In 2008 is door woelratten schade veroorzaakt in jonge aanplant van bos te Borger. De schade is geconstateerd door de handhaver groene wetten van de Provincie. Voor de Fbe-Drenthe is dit de eerste keer dat melding wordt gemaakt van een dergelijke schade en in deze omvang.

Schade aan belangen in de toekomst

De grondgebruiker is voornemens nog meer percelen met bos aan te planten en soortgelijke schade is in de toekomst hierbij te verwachten. De mogelijkheid bestaat dat schade door woelratten zich incidenteel ook elders in Drenthe kan voordoen. Het betreft dan vooral schade aan jonge bosaanplant en fruitbomen.

De verwachting is dat woelratten incidenteel belangrijke schade aan gewassen zullen veroorzaken.

17.4 Schadevoorkomende maatregelen

Mogelijk te nemen preventieve en schadebeperkende maatregelen

Lange *et al.* (1994) geven aan dat schade beperkt en zelfs voorkomen kan worden door de oevervegetatie te maaien en de bodemvegetatie in boomgaarden en tuinderijen kort te houden. Indien, ondanks het ongeschikt maken van het habitat, alsnog schade dreigt of optreedt dan kunnen woelratten bestreden worden met gif, klemmen en de rodenator (op basis van ontheffing).

Preventieve en schadebeperkende maatregelen in het verleden

Voor de inwerkingtreding van de Flora- en faunawet was de woelrat onbeschermd en jaarrond te bestrijden. Woelratten werden bestreden met gif en klemmen. In 2008 is ontheffing verleend voor gebruik van het bestrijdingsmiddel Bromadiolon. Woelratten kunnen naast met gif, bestreden worden met behulp van de rodenator, waarbij een mengsel van propaangas en zuurstof in het gangenstelsel tot ontploffing wordt gebracht. De dieren sterven direct door de drukgolf. Op grond van artikel 9, lid 9, van het Besluit beheer en schadebestrijding wordt het gebruik van de rodenator alleen toegestaan voor het vangen en doden van de woelrat.

Gewenste stand

Gesteld kan worden dat woelratten niet thuishoren in fruitteeltpercelen. Aangezien de soort algemeen voorkomt buiten deze percelen kan zeer lokaal een nulstand worden nagestreefd, zonder dat hiermee de gunstige stand van instandhouding voor de soort (over een groter gebied) in gevaar komt.

17.5 Beheer ter voorkoming en beperking van schade in de toekomst

Bij fruitteelt, boomkwekerijen en bosaanplant moet rekening gehouden worden met bestrijding van woelratten.

17.6 Monitoring in de toekomst

Bijvangsten van de muskusrattenbestrijding zouden in de toekomst gebruikt kunnen worden als indicator voor het voorkomen van de woelrat. Het is echter nog niet zeker of deze getallen een realistische weergave zijn van de werkelijke aantallen, omdat de muskusrattenbestrijding ernaar streeft de bijvangsten te minimaliseren.

17.7 Overwegingen en conclusies van de Faunabeheereenheid

Overwegingen

- Recent is door woelratten schade veroorzaakt in jonge aanplant van bos te Borger. De schade is geconstateerd door de handhaver groene wetten van de Provincie.
- Voor de Fbe-Drenthe is dit de eerste keer dat melding wordt gemaakt van dergelijke schade en in deze omvang.
- De gebruiker is voornemens nog meer percelen met bos aan te planten. Soortgelijke schade in de toekomst is hierbij te verwachten.
- De mogelijkheid bestaat dat woelrattenschade zich incidenteel ook elders in Drenthe kan voordoen. Het betreft dan schade aan jonge bosaanplant en fruitbomen.

Conclusie

Ter voorkoming van schade aan boomteelt en fruitteelt vraagt de Faunabeheereenheid voor de gehele provincie ontheffing aan onder de incidentenregeling voor het bestrijden van woelratten met wettelijk toegestane bestrijdingsmiddelen.

17.8 Referenties

Lange, R., P. Twisk, A. van Winden & A. van Diepenbeek, 1994. Zoogdieren van West-Europa. Stichting Uitgeverij van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.

Pelzers, E., 1992. Woelrat *Arvicola terrestris*. In: Broekhuizen *et al.* (eds.). Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. Stichting Uitgeverij Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht: 246-249.

Muskusrattenbestrijding en beverrattenbestrijding in Drenthe en Overijssel. Jaarverslag 2004.